

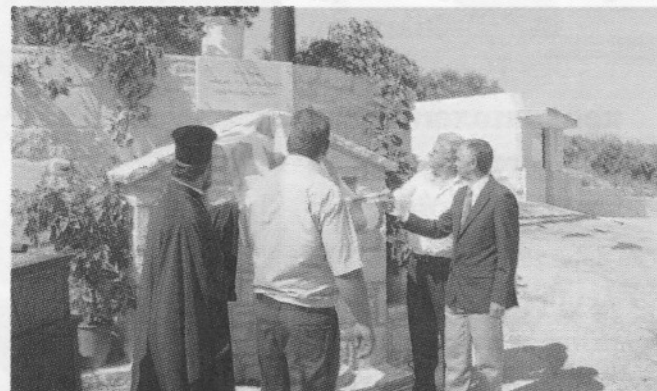
ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΙΘΕΑ ΧΡΥΣΑΥΓΗΣ ΚΙΣΑΜΟΥ

Τιμητική εκδήλωση ονοματοθεσίας πλατείας

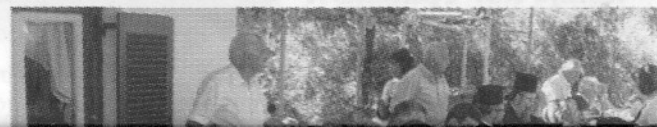
Εκδήλωση για την ονοματοθεσία της πλατείας Καλλιθέας Χαραυγής με το ονοματεπώνυμο του πρωτοπρεσβύτερου Μιχαήλ Σπ. Καρδαμάκη, γέννημα - θρέμμα αυτής της γειτονιάς, πραγματοποιήθηκε το περασμένο Σάββατο με πρωτοβουλία του Πολιτιστικού Συλλόγου Καλλιθέας Χρυσουγής "Ο Άγιος Χαράλαμπος", του Δήμου Βουκολιών.

Στιγμιότυπα από τους χαιρετισμούς και την ομιλία στην πλατεία, όπου είναι και το σπίτι της οικογένειας Καρδαμάκη.

Η ώρα των αποκαλυπτηρίων ονοματοθεσίας της πλατείας.

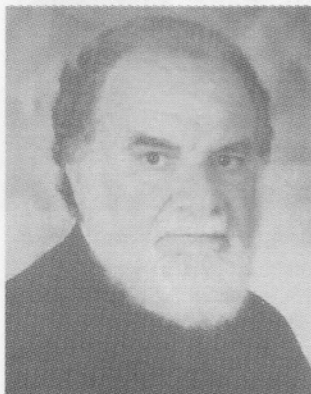

Ρεπορτάζ:

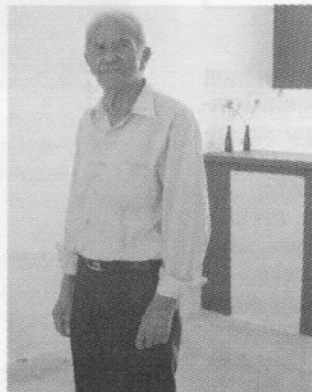
Γιάννης Η. Κάκανος

www.yanniskakanos.gr

ghk@otenet.gr

Ο πρωτοπρεσβύτερος
Μιχαήλ Σπ. Καρδαμάκης.

Ο κ. Δημήτριος Γιακουμάκης,
παραχώρησε το καφενείο του
στον Πολιτιστικό Σύλλογο.

Ευχαριστήριο χαιρετισμό
απηύθυνε ο γιος του,
κ. Δημήτριος Καρδαμάκης.

Κύριος ομιλητής ήταν ο
κ. Αλέξανδρος Παπαδερός

Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους ο αντινομάρχης κ. Μαυώλης Φραγκάκης, οι

Ισχυροί και πνευματικοί κληρικοί, οι νώλης Φραγκάκης, οι δήμαρχοι Βουκολιών και Κολυμπαρίου κύριοι Νίκος Μπομπολάκης και Πολυχρόνης Πολυχρονίδης, δημοτικοί και νομαρχιακοί σύμβουλοι, πολιτευτές, ο μητροπολίτης Κισιάμου και Σελίνου κ. Αμφιλόγιος, πολλοί ιερείς, οι κάτοικοι του χωριού και αρκετοί κόσμος. Ανάμεσα τους και ο καθηγητής στη Ρωμαιοκαθολική Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου του Γκρατς της Αυστρίας κ. Γρηγόριος Λαρεντζάκης. Των αποκαλυπτηρίων προηγήθηκε αρχιερατική Θεία Λειτουργία στον Ιερό Ναό Αγίου Χαράλαμπους. Ο πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου, κ. Εμμανουήλ Κουριδάκης, καλωσόρισε τους παρευρισκόμενους, επισημαίνοντας τα εξής για τον τιμώμενο κληρικό: «Η μικρή όμορφη πλατεία του χωριού μας από σήμερα θα γίνει πιο όμορφη γιατί θα ονομαστεί επίσημα, «Πλατεία Μιχαήλ Σπυριδωνος Καρδαμάκη πρωτοπρεσβύτερου». Γέννημα - θρέμμα του χωριού μας, γιος του παπα - Σπύρου και της Κυριακής Καρδαμάκη. Σε αυτή την πλατεία μεγάλωσε και σε αυτή έ-

παράφησε το φαφεντίο του στον Πολιτιστικό Σύλλογο.

κανε τα πρώτα του βήματα και από εδώ έφυγε σε νεαρή ηλικία για να σπουδάσει σε διάφορα Πανεπιστήμια εντός και εκτός Ελλάδος και να φτάσει εκεί που έφτασε. Ιερέας καθηγητής Πανεπιστημίου, συγγραφέας με πλούσιο έργο τού οποίου, πολλά από τα βιβλία του κοσμούν τον Πολιτιστικό μας Σύλλογο...»

Ακολούθησαν σύντομοι χαιρετισμοί από τον δήμαρχο Βουκολιών κ. Νίκο Μπομπολάκη και τον αντινόμαρχο κ. Μανώλη Φραγκάκη.

Ευχαριστήριο χαιρετισμό απήθυνε και ο γιος του τιμώμενου κληρικού, κ. Δημήτριος Καρδαμάκης, τονίζοντας τα εξής: «Ευχαριστώ πάρα πολύ για τα λόγια που ακουστήκαν για τον πατέρα μου», ενώ διάβασε απόσπασμα από την αυτοβιογραφία του πατέρα του, που την έγραψε το 2006 με την ευκαιρία της τότε βράβεισής του από την Εκκλησία της Ελλάδος.

Ακολουθώντας, ο πρώην διευθυντής της Ορθόδοξης Ακαδημίας Κρήτης, κ. Αλέξανδρος

Παπαδερός, ως κεντρικός ομιλητής αναφέρθηκε επιμελώς στο πλούσιο θεολογικό έργο του πρωτοπρεσβύτερου, αποκαλώντας τον, ιερέα του Υψίστου και διδάσκαλο ιεροσπουδαστών και λαού για να συνεχίσει τονίζοντας, μεταξύ άλλων, τα εξής: «Είπα και άλλοτε και επαναλαμβάνω και τώρα, ότι τιμούν τον εαυτό τους όσοι τιμούν τα αξία πρόσωπα και γεγονότα. Αυτό ισχύει σήμερα για σας, τους αξίους ανθρώπους, που τιμάτε το πρόσωπο και το έργο του μακαριστού πρωτοπρεσβύτερου Μιχαήλ Καρδαμάκη...»

Στο εύλογο ερώτημα, «τι θα ήθελε άραγε ο μακαριστός παπα - Μιχαήλ να πούμε σήμερα», την απάντηση δίδει ο βίος του, η διακονία του και η σκέψη του: «Να πείτε μόνο την αλήθεια ελεύθερα, υπεύθυνα,

κ. Αλέξανδρος Παπαδερός

απλά και ντρέτα».

Λέμε λοιπόν: Νοέμβριος 1932. Στην Καλλιθέα γεννιέται ένα παιδί, που θα γράψει αργότερα, πως θεωρεί ευλογία το ότι υπήρξαν αυστηροί οι γονείς του, ιδιαίτερα ο πατέρας του, αείμνητος παπα - Σπύρος Καρδαμάκης, που υπενθύμιζε, λέει, κάθε τόσο στο Μιχαλάκη τον πόθο του «να γίνει άνθρωπος» ο γιος του!

Γενάρης του 1946. Το μουσείο μοναστήρι της Χρυσοπηγής Χανίων υποδέχεται τον Μιχαήλ Καρδαμάκη και τα υπόλοιπα 40 και πλέον παιδιά απ' όλο το νησί, που ύστερα από εισαγωγικές εξετάσεις, συγκροτήσαμε την πρώτη τάξη της Εκκλησιαστικής Σχολής Κρήτης, που άρχισε και πάλι τη λειτουργία της ύστερα από τη διακοπή που είχε επιβάλει η ξενική κατοχή. Πήγα-

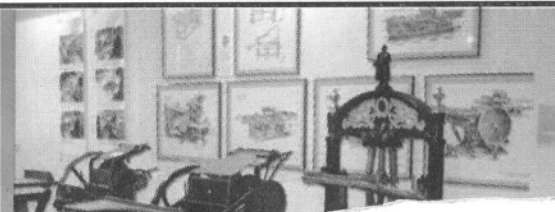

Από τη φιλοξενία της οικογένειας και συγγενείς του τιμώμενου κληρικού.

με πρώτα στη Χρυσοπηγή και λίγο αργότερα στην Αγία Τριάδα, τη φυσική της φωλιά...

Ο Μιχαήλ Καρδαμάκης συνέχισε της σπουδές του στη Θεολογική Σχολή Αθηνών. Το 1955 άρχισε η κοινή ζωή του με την Αργυρώ, το γένος Σκουνιάκη, από το κοντινό χωριό, την Επισκοπή. Με τη χάρη του Θεού οικοδόμησαν μιαν ευλογημένη οικογένεια ενώ ακολούθησαν τριετείς περίπου θε-

ολογικές και φιλοσοφικές σπουδές του στο Πανεπιστήμιο του Γκρατς της Αυστρίας... Κλείνοντας τη λιτή αυτή προσοχιά, δύο πράγματα θα ήθελα να προσθέσω: Μια παραίνεση προς τους ανθρώπους του τόπου. Κάθε φορά που περνάτε από αυτή την πλατεία, να θυμάστε πως εδώ έκαμε τα πρώτα βήματά του ένα δικό της παιδί, για την πορεία και τη μαρτυρία του οποίου μπορείτε να είσαστε περήφανοι».

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΣΠ. ΚΑΡΔΑΜΑΚΗ
(Καλλιθέα Χρυσουγής, 18 Σεπτ. 2010)

Αλέξανδρος Κ. Παπαδερός

.....
Είπα και άλλοτε και επαναλαμβάνω και τώρα, ότι **τιμούν τον εαυτό τους, όσοι τιμούν τα άξια τιμής πρόσωπα και γεγονότα.**

Αυτό ισχύει σήμερα για σας τους άξιους ανθρώπους, που τιμάτε το πρόσωπο και το έργο του μακαριστού Πρωτοπρεσβυτέρου Μιχαήλ Καρδαμάκη.

Ισχύει για τους ανθρώπους του Πολιτιστικού Συλλόγου Καλλιθέας Χρυσουγής «Ο Άγιος Χαράλαμπος». Για σας, αγαπητέ Πρόεδρε κ. Μανώλη Κουριδάκη, για το Συμβούλιό σας και τα μέλη του Συλλόγου σας.

Για σας, φίλε Δήμαρχε Βουκολιών κ. Νικόλαε Μπομπολάκη, για τον κ. Γρηγόριο Αρχοντάκη, Νομάρχη Χανίων, και για σας κ. Αντινομάρχη Μανώλη Φραγκάκη, αλλά και για τους συνεργάτες όλων σας, που αγκαλιάσατε και στηρίξατε αυτή την πρωτοβουλία.

Για σας, τους ανθρώπους αυτού του τόπου, που υιοθετήσατε την ιδέα και τιμάτε ένα άξιο τέκνο, δικό σας. Και για όλους τους άλλους ανθρώπους, που με την παρουσία σας καταθέτετε τη δική σας συμμαρτυρία.

Λέμε έτσι όλοι μαζί ένα τρανταχτό ΟΧΙ στον παλιό λόγο, στη διαχρονική εμπειρία, πως κανείς διαλεκτός και ξεχωριστός άνθρωπος, που είχε το ήθος του προφήτη, το θάρρος του ομολογητή της αλήθειας και του αυστηρού ελέγχου των κακώς κειμένων, δεν είναι δεκτός από τους δικούς του ανθρώπους: «*οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστὶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ*» (Λουκ. 4, 24).

Λέμε όμως και ένα ακόμη πιο τρανταχτό ΝΑΙ σε κάτι που δεν είναι πια τόσο αυτονόητο, όσο ήταν άλλοτε: ΝΑΙ στον άξιο κληρικό, που τίμησε το ράσο του και το υψηλό του λειτούργημα του Ιεροδιδασκάλου.

Με την παρουσία

- του Σεβασμιωτάτου Επισκόπου μας κ. Αμφιλοχίου,
- του
- και των παρισταμένων ευλαβεστάτων ιερέων, μάλιστα δε με τη θεία Λειτουργία και το ιερό Μνημόσυνο που προηγήθηκε, η Εκκλησία ευλογεί την απόφαση και την πράξη σας.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω και εκφράζω προς τους οργανωτές της εκδήλωσης και προς τη φίλη οικογένεια του τιμωμένου, γιατί μού εμπιστευθήκατε το λόγο κατά την επίσημη τούτη ώρα.

Στο εύλογο ερώτημα, τί θα ήθελε άραγε ο μακαριστός παπά-Μιχάλης να πούμε σήμερα, την απάντηση δίδει ο ίδιος ο βίος του, η διακονία του και η σκέψη του: Να πείτε μόνο την αλήθεια, ελεύθερα, υπεύθυνα, απλά και ντρέτα.

Λέμε λοιπόν:

Νοέμβριος 1932

Στην Καλλιθέα γεννιέται ένα παιδί, που θα γράψει αργότερα, πως θεωρεί ευλογία το ότι υπήρξαν αυστηροί οι γονείς του, ιδιαίτερα ο πατέρας του, αείμνηστος παπά-Σπύρος Καρδαμάκης, που υπενθύμιζε, λέει, κάθε τόσο στο Μιχαλάκη τον πόθο του «να γίνει άνθρωπος» ο γιός του!

Γενάρης του 1946

Το μισοερειπωμένο Μοναστήρι της Χρυσουγής Χανίων υποδέχεται τον Μιχάλη Καρδαμάκη και μας, τα υπόλοιπα 40 και πλέον παιδιά απ' όλο το νησί, που, ύστερα από εισαγωγικές εξετάσεις, συγκροτήσαμε την πρώτη τάξη της Εκκλησιαστικής Σχολής Κρήτης, που άρχισε και πάλι τη λειτουργία της ύστερα από τη διακοπή που είχε επιβάλλει η ξενική κατοχή. Πήγαμε πρώτα στη Χρυσουγή και λίγο αργότερα στην Αγία Τριάδα, τη φυσική της φωλιά.

Η Σχολή στέγασε τότε τη γύμνια μας, την πείνα και την ελπίδα μας. Είχαμε μόλις βγει από την πυρά του μεγάλου πολέμου. Από τη φρίκη, τα ολοκαυτώματα

και τους θανάτους του. Και μπήκαμε μαζί στο καμίνι της σπουδής γραμμάτων ιερών μέσα σε μίαν ατμόσφαιρα πρωτόγνωρων ισχυρών βιωμάτων. Βιωμάτων που μας προκαλούσε η καθημερινή θέαση του προσώπου των Αγίων στις εικόνες. Τη μια στιγμή το αισθανόμασταν να ελέγχει τις αταξίες μας, την άλλη ακτινοβόλο θαλπωρή και παραμυθία για τις καθόλου άνετες τότε συνθήκες διαβίωσής μας. Συμπαραστάτες μας αγιοτριαδίτες Μοναχοί, που προσπαθούσαν να ακολουθήσουν τα βήματά των Αγίων και έδειχναν σε μας τον τ ρ ό π ο, τον δ ρ ό μ ο. Και διδάσκαλοι αυστηρο-στοργικοί, που μας παίδευαν «έν παιδεία καί νουθεσία Κυρίου» (Εφεσ. 6,4).

Με τη μουσική προπαίδεια που είχε λάβει από τον καλλικέλαδο παπά-Σπύρο, τον ευλαβέστατο ιερέα πατέρα του, ο Μιχαλάκης δεν άργησε να ανέβη στο Ψαλτήρι, παίρνοντας μαζί του λίγους συμμαθητές μας, ως δόκιμους ισοκράτες. Δεν με ενέταξε στη χορεία εκείνη. Και τόχα μεγάλο παράπονο. Εκείνος όμως ήξερε από τότε να κρίνει, να διακρίνει, να αποφασίζει σωστά.

Το παράπονο δεν εμπόδισε να αναπτυχθεί ανάμεσά μας δυνατή φιλία και συμπόρευση, διαβίου. Είχαμε έρθει κάμποσες φορές και 'δω στα μέρη σας, εκείνος για να ψάλλει, εγώ για το κήρυγμα. Και είχαμε απολαύσει τη ζεστή φιλοξενία του πατρικού του σπιτιού και των ανθρώπων του τόπου.

Μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσής μας στην Αγία Τριάδα χώρισαν οι δρόμοι των πρώτων αποφοίτων - είχαμε τερματίσει μόνο 16. Οι περισσότεροι έμειναν στην Κρήτη, κάποιοι πήγαν στην Ανατολή, άλλοι στη Δύση, άλλοι στα πέρατα της οικουμένης. Δεν χάθηκαν όμως οι δεσμοί της αδελφότητας και της αγάπης. Συνδετικό κρίκο αποτελεί ο Σύνδεσμος των Αποφοίτων της Εκκλησιαστικής Σχολής Κρήτης - *βλέπω με χαρά στη σύναξή μας τον δραστήριο Πρόεδρο του Συνδέσμου μας πατέρα Αντώνιο Σαπουνάκη.*

Ο Μιχάλης Καρδαμάκης συνέχισε τις σπουδές του στη Θεολογική Σχολή Αθηνών. Το 1955 (21 Απριλίου) άρχισε η κοινή ζωή του με την Αργυρώ, το γένος Σκουνάκη, από το κοντινό χωριό, την Επισκοπή. Με τη χάρη του Θεού οικοδόμησαν μίαν ευλογημένη οικογένεια. Ο Δημήτρης, ο πρώτος γιός, είναι διακεκριμένος Καθηγητής της Ακτινοθεραπευτικής Ογκολογίας στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας. Ο δεύτερος γιός, ο Σπύρος, εμφάνισε από νωρίς δυνατές καλλιτεχνικές τάσεις και ανήκει από ετών στους περιφανέστερους Αγιογράφους της χώρας μας. Διακρίναμε έγκαιρα το χάρισμά του και του εμπιστευθήκαμε την ετοιμασία των εικόνων του παρεκκλησίου της Ορθοδόξου Ακαδημίας. Βενιαμίν της οικογένειας είναι ο Θεοχάρης, επιτυχημένος Οικονομολόγος - Διαφημιστής.

Τη μεγάλη αυτή οικογένεια με τα 10 εγγόνια ο Θεός ευλόγησε πλουσίως. Όπως ευλόγησε και την περαιτέρω πορεία του Μιχάλη, που δυστυχώς τον χάσαμε νωρίς, στις 16 Απριλίου 2008. Σύμφωνα με δική του επιθυμία ο ενταφιασμός του έγινε στο γυναικείο μοναστήρι του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στα Βάγια Θηβών, με το οποίο είχε αναπτύξει από ετών στενό πνευματικό δεσμό.

Ο Μιχαήλ Καρδαμάκης αναδείχθηκε σε **ιερέα** του Υψίστου και **διδάσκαλο** ιεροσπουδαστών και λαού. Έλαβε τη θεία Χάρη της διακονίας και της ιερωσύνης από τα χέρια των μακαριστών Ευγενίου, Μητροπολίτου Κρήτης, και Ευδοκίμου, Επισκόπου Κισάμου και Σελίνου αντίστοιχα, αλληλοδιαδόχως στις 13 και 14 Σεπτεμβρίου 1956.

Άσκησε το λειτούργημα της ιερωσύνης επί πενήντα και πλέον χρόνια. Πρώτη Ενορία ο Πύργος Κισάμου, όπου συνόδευσε και τα πρώτα αρχιερατικά βήματα του πολυσέβαστου Γέροντα σήμερα Σεβασμιωτάτου Ειρηναίου.

Ακολούθησαν τριετείς περίπου θεολογικές και φιλοσοφικές σπουδές του στο Πανεπιστήμιο του Γκκρατς της Αυστρίας.

Μαζί μας είναι ο εκ των αποφοίτων της Σχολής μας κ. Γρηγόριος Λαρεντζάκης, από πολλών ετών Ορθόδοξος και μεγάλως εκτιμώμενος Καθηγητής στη Ρωμαιοκαθολική Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου αυτού, όπου έκαμε τις μεταπτυχιακές του σπουδές ο παπά-Μιχάλης, εξυπηρετώντας ταυτόχρονα και την ορθόδοξο Ενορία του Γκκρατς.

Τότε ετοίμασε τη διδακτορική διατριβή του. Την υπέβαλε στη Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης η οποία τον αναγόρευσε σε Διδάκτορα της Θεολογίας (1968). Θέμα της διατριβής του: «**Η διαλεκτική μεταξύ άσθενείας και δυνάμεως εν τῇ Παυλείῳ Θεολογίᾳ**». Η μελέτη της οδυνηρής εμπειρίας του Αποστόλου Παύλου από την προσωπική του αδυναμία, μέσα από την οποία εβίωνε τη φανέρωση της χάριτος και της δυνάμεως του Θεού (Β' Κορ. 12, 1-10). έχω τη γνώμη ότι επηρέασε μεγάλως τη μετέπειτα πορεία της θεολογικής σκέψης, αλλά και της ίδιας της ζωής του Μιχάλη Καρδαμάκη.

Με δέος πάντοτε και συγκλονισμό τελούσε το μυστήριο το μέγα της θείας φιλανθρωπίας, της θυσίας της σταυρικής υπέρ της του κόσμου ζωής και σωτηρίας. Όσοι τον έζησαν ιερουργούντα στις διάφορες Ενορίες που υπηρέτησε, γνωρίζουν ποιο αυστηρά λειτουργικό ήθος, ποια πνευματική ευηρέπεια, ευταξία και χάρη επικρατούσε σε κάθε ιεροπραξία του, ποια ρητορική ευχέρεια και πιστότητα όταν εκήρυττε Χριστόν Εσταυρωμένον και Αναστάντα.

Οι κατά τόπους ενορίτες του γνωρίζουν επίσης την αφοσίωση, με την οποίαν ασκούσε τα λοιπά ποιμαντικά του καθήκοντα.

Δεν υπήρξε επιεικής έναντι άτακτων εκκλησιαστικών προσώπων και πραγμάτων. Γι αυτό και δεν ανέμενε, ούτε επεδίωξε αναγνώριση και τιμή. Και όμως: Τον Φεβρουάριο του 2006 η Εκκλησία της Ελλάδος του απένειμε Παράσημον ανώτατης τιμής, δηλαδή τον Χρυσούν Σταυρόν του Αποστόλου Παύλου.

Η τιμή αυτή αποδόθηκε πρώτιστα στον ιερέα Καρδαμάκη, αλλά και στο διδάσκαλο Ιεροσπουδαστών και λαού.

Επί τριάντα συναπτά έτη (1963-1993) υπηρέτησε ως Καθηγητής και Σχολάρχης στην Εκκλησιαστική Εκπαίδευση (Κατερίνη, Χανιά, Λαμία, Αθήνα), εργάστηκε ποικιλότητα για την ανάσχεση της διαρκώς επιταχυνόμενης κατάρρευσής της και παραμένει στη μνήμη και την ευγνωμοσύνη εκατοντάδων Ιεροσπουδαστών ως σοφός διδάσκαλος και στοργικός πνευματικός πατέρας.

Υπήρξε όμως, παραμένει και θα παραμένει επί πολύ ακόμη διδάσκαλος και του λαού ο Μιχαήλ Καρδαμάκης χάρη στο πλούσιο και πολυδιάστατο συγγραφικό έργο του. Έργο έρευνας και θεολογικού στοχασμού, γεύση του οποίου είχαμε τη χαρά να απολαύσουμε και σε ομιλίες του στην Ορθόδοξο Ακαδημία και σε άλλες συνάξεις.

Ενδεικτικά μόνον αναφέρω τους χαρακτηριστικούς τίτλους μερικών βιβλίων του:

- «Ορθόδοξη Πνευματικότητα» (έχει μεταφρασθεί στα ιταλικά και στα ρωσικά),
- «Αγάπη και Γάμος»,
- Ο Γάμος, μυστήριο μέγα,
- Τίμιοι με τα ανθρώπινα,
- Η σοφία λέγει ἡ σοφία της ασκήσεως και η άσκηση της σοφίας,
- Οι πειρασμοί της Ιστορίας και η μαρτυρία της Εκκλησίας,
- Από τα πάθη στα νοήματα των πραγμάτων,
- Στην Παναγία του Δεκαπενταύγουστου,
- Η αυτογνωσία ως μέθοδος καθολικής γνώσεως,
- «Εκκλησιαστική Παιδεία»,
- «Η αλήθεια για την Ελευθερία»,
- ΕΚΚΛΗΣΙΑ. Η ωραιοθείσα αγάπη
- Πρόσκληση για διάλογο
- Αεί μένει μυστήριο - Η παρουσία του Θεού και η παρρησία της καρδιάς,
- Κεφάλαια Κατανυκτικά (Α' και Β')
- «**Μετάληψις πυρός**»
- και άλλα....

Αν δεν υπάρχουν όλα τα βιβλία του στο χωριό, προτείνω στο Σύλλογό σας να τα συγκεντρώσει, σε περισσότερα ίσως αντίτυπα, να είναι στη διάθεση των ανθρώπων του τόπου και όποιων άλλων θα ήθελαν να τα διαβάσουν.

Γιατί, όπως είπα, και σήμερα και αύριο κάτι έχουν και θα έχουν να πουν. Κάτι βαθύ, πνευματικό, παλιό και όμως πάντα καινούριο, φωταγωγικό σε ώρες σκοτεινές της ζωής. Όποιος ζητήσει θα βρει στα βιβλία του λόγια αλήθειας, ελευθερίας, αγάπης, παραμυθίας.

- Λόγια **αλήθειας**, ιδίως με την έννοια του αυτοκριτικού ελέγχου, που δεν ανέχεται την εικονική μεγαλορρημοσύνη, τα πολλά λόγια όσων δεν έχουν να πουν τίποτε, τις αυτάρεσκες, ευσεβοφανείς, σαρκαστικές και υποκριτικές συμπεριφορές, κατά τις οποίες, όπως γράφει, «ψευδόμεθα καί οὐ ποιοῦμεν τήν ἀλήθειαν».
- Λόγια της εν **Χριστῷ ελευθερίας**, που δυναμώνουν τον αγώνα κατά της δουλείας και της δουλοπρέπειας κάθε λογής. Ελευθερία για το χριστιανό σημαίνει οδό ανηφορική. Κάνε όχι ό,τι σου αρέσει, αλλά ό,τι οφείλεις να πράττεις. Είμαι ελεύθερος σημαίνει: Είμαι έτοιμος για θυσίες. Δεν μπορείς να είσαι θεολόγος ή ιερέας της ελευθερίας, αν δεν είσαι πρώτα θεολόγος ή ιερέας του Σταυρού.
- Λόγια **αγάπης** σε έναν κόσμο που ολοένα και περισσότερο αισθάνεται την πιο απειλητική «κλιματική αλλαγή», δηλαδή την **παγωνιά** της ιδιοτέλειας στις διανθρώπινες σχέσεις, την επιθετική αγριότητα, την ειρωνική αυτάρεσκεια. Ο παπά-Μιχάλης έλεγε κι έγραφε λόγια αγάπης προς τον πανάγαθο Θεό, αγάπης δοξολογικής και ευχαριστιακής για το δώρο της ζωής και την πρόνοιά του. Αγάπης προς το συνάνθρωπο και προς το κάλλος της θείας Δημιουργίας.
- Λόγια **παραμυθίας**, τέλος, για ώρες πειρασμών και θλίψεων, στερήσεων και παντοειδών βασάνων.

Κλείνοντας τη λιτή αυτή προσλαλιά, δυο πράγματα θα ήθελα να προσθέσω:

Μια **παραίνεση** προς τους ανθρώπους του τόπου:

Κάθε φορά που περνάτε από αυτή την Πλατεία, να θυμάστε πως εδώ έκαμε τα πρώτα βήματά του ένα δικό σας παιδί, για την πορεία και τη μαρτυρία του οποίου μπορείτε να 'στε περήφανοι!

Και ένα **λόγο ευχαριστίας** προς τον Άγιο Θεό, που ευδόκησε να υπάρξει ο παπά Μιχάλης. Αυτός που υπήρξε. Όπως υπήρξε. Αυτός που και με την επιγραφή της Πλατείας θα μείνει στην ευγνώμονα μνήμη πολλών.